

BALÁZS GÉZA
**Bajban az ország
 immunrendszere**

A titokzatos (auto)immunbetegségek korszakát éljük. A hibátlannak hitt életbe, a kicsattanó egészségbe egyszer csak belecsap az elmúlás jeges fuvallata. Így jelent meg egykori szeretett tanítványom, később munkatársam életében a váratlan szédülés, amelyről napok alatt megállapították, hogy gyógyíthatatlan betegség tünete: s a betegség lefolyásától függően évei, esetleg évtizedei vannak hátra. Egy évtizedet kapott, az utolsó éveket teljes kiszolgáltatottságban, ágyban töltötte, idős szülei gondozták. Úgy ment el, hogy sem enni, sem beszélni nem tudott, alig látott. Minden karácsonykor meglátogattuk, tavaly kicsit előbb mentünk. Mintha megéreztük volna, hogy karácsonykor már csak a temetésére mehetünk.

Tanítványom az utolsó leheletéig hitte, hogy van esély. Ha kellett, tréfálkozott, és nagyon sokat imádkozott. Amíg lehetett, tévézett, olvasott, majd rádiót hallgatott. Később már csak a szülei történetei jelentették kapcsolatát a külvilággal. A halála előtti héten kérdeztem tőle valamit. Alig tudta formálni a szavakat, de abból, hogy nagy nehezen egy női nevet ejtett ki alig artikuláltan, megértettük, hogy mindent felfogott abból, ami elhangzott körülötte. Csak válaszolni nem tudott.

Korábban sokat beszélgettünk az ország állapotáról. Egyetértettünk abban, hogy az ország, Magyarország immunrendszere is a betegség jeleit mutatja. A gyógyításért nekünk kell tenni: hittel, amíg és ahogy lehet.

Akinek működnek a receptorai, évtizedek óta érzi, hogy az ország ugyanazokat a köröket futja. Eltervezünk valamit, föllobban a szalmaláng (nosza, rajta), azután lassan elhamvad a tűz, és föltámad a „patópáloskodás” (ej, ráérünk arra még). Ha valamit el kellene érni, akkor azonnal akarjuk, s nem tetszik, ha kitaratóan, évekig küzdeni kell érte. Ha már elérjük, megjelenik a kivagyiság, a dicsekvés, a „fenn az ernyő, nincsen kas”-életérzés, a kitombolás, a dzsentroid-allűrök. Ha sikertelenek vagyunk, betegesen figyeljük a másikat, neki miért és hogyan megy, s megjelenik az SI-faktor, vagyis a sárga irigység. S ha nagyon nem megy, ráfogunk mindent az átokra, a hungaropesszimizmusra, olyannyira, hogy már nem is próbálkozunk, feladjuk, úgysem megy, úgysem lehet. Örök az elhajlás, az ingadozás, a megnemértés, az összefogás hiánya, az elégedetlenség a Kárpát-medencében. Bajban az ország immunrendszere.

Ha valaki megszólal, azt nézik, hogy milyen sötét (aljas, ordas) szándékok, eszmék mozgat(hat)ják.

Akkor most hozzászólások néhány tünet elősorolásának, hátsó szándék nélkül, szomorúan, kicsit befelé mondva („nem mondhatom el senkinek, elmondom hát...”), hátha mégis elhiszi valaki.

Azt tanultam, azt tanítom, hogy mindig a pozitívumokkal kezdjük. Kérem szépen, van minek örülni a Kárpát-medencében! (Ugye, rögtön milyen gyanús vagyok?) Lehet örülni annak, hogy még vagyunk, s hogy leszünk, mert sokan szerették volna az ellenkezőjét. Én örülök annak, hogy Magyarország – bár „kompország”, s a soha-meg-nem-állapodottságban topog – mégiscsak Európa közepén van. Bennünk van az ázsiai közösségi és az európai individuális mentalitás. Emiatt sokszor meginkunk, például örökösen „csatlakozni akarunk Európához”, s nem vesszük észre saját, még élő, élhető közösségi értékeinket. Én bizony örülök a rendszerváltásnak, s nem szeretem, ha gengszterváltásnak nevezik (akkor sem, ha vannak erre utaló jelek). És örülök a sok dolgozó-gondolkodó-művész tehetségnek, a magyar nyelvnek, irodalomnak, zenének, képzőművészeteknek, a népművészetnek, a gyarapodó kisközösségeknek, a megszépült kis- és nagyvárosoknak, a villanegyedeknek, a lakható virágos településeknek, a magyar bornak és pálinkának, az EU-s beruházásoknak, a határokig érő autópályáknak, az intercity-vonatoknak; igen, örülök a (rom)kocsmáknak, bevásároló-központoknak s a parkolóikban álló tömérdek gépkocsinak – amelyet teleraknak mindenféle áruval... Mielőtt nagyon gyanússá válnék: átlagos magyar polgár vagyok, nem lakom villanegyedben, hétéves az autóm (naponta a 173-assal közlekedem), nincs plazmatévém, és még sok egyebem.

Sorolhatnánk napestig, hogy mi minden szerethető ebben az országban. Én nagyon szeretem a rendet, de elfogadom, és kicsit tudom szeretni a fésületlenséget is. Mi soha nem leszünk Svájc... fogalmaztam meg úgy húsz éve. S talán nem is kellene azzá válnunk.

De azért itt vannak a romlásnak, az immunbetegségek jelenlétének a tünetei is. Talán a legfontosabb a köztérért, a közterületért érzett felelősség hiánya. Vannak lakóközösségek, amelyek kitakarítják a házuk előtti területet, de sokkal gyakoribb a lesajnáló gesztus: „Ez az állam/önkormányzat dolga”. Fölfoghatatlan számomra a közterületek lerohadása. A közösségi immunrendszer hiányának szimbóluma: a főváros szíve, a Blaha Lujza tér tönkremenetele. Végre felépült a világszínvonalú szálloda, előtte azonban ingyenlevest osztanak. És senki nem mer szólani, hiszen a hajléktalanoknak vannak jogaik, a jogvédők pedig azt tűzték zászlajukra, hogy a hajléktalanoknak igenis „látászaniuk” kell, ezzel is ébren tartva a társadalmi felelősséget. És látogassuk meg a Városligetet, a Népligetet, az aluljárókat. Minden pusztul.

Néhány éve vadonatúj Volvo-buszok érkeztek a fővárosba. Az csak BKV-s szakmai hozzáértés hiánya, hogy ezeket az érzékeny buszokat éveig járatták a járhatatlan Thököly úton (jó néhány tönkrement), az viszont ismét a közösségi immunrendszer problémája, hogy a buszok hátsó részében felszerelt kamerák a jogvédelem keresztüztüzebe kerültek. Akadtak, akik az emberi jogok nevében tiltakoztak a kamerák működése ellen, elbizonytalanítva ezzel a BKV-t. Mintha a rongálóknak, firkálóknak, késsel hadonászóknak több emberi joguk lenne, mint a többi utasnak. A jogvédők egyébként ebben a kérdésben is pápábbak akarnak lenni a pápánál. Az antidiszkrimináció fővárosában, Amszterdamban évek óta nincs olyan tömegközlekedési jármű, amelyre felszállva rögtön ne készülne fotó az utasról. Akinek nem tetszik, mehet biciklivel.

Apropó bicikli! Szép elképzelés, hogy Budapest is biciklis város legyen. Van a városnak olyan része, ahol jól lehet kerékpározni. De miként eshet meg az, hogy a Rákóczi úton a piros 7-esnek azért kell araszolgatnia, mert egy biciklis veszi igénybe a sávot? És ki engedélyezte a járdán való kerékpározást? Legutóbb a Múzeum körúton a járdán csilingelte le a gyalogosokat egy kerékpáros. Olyat is láttam, hogy egy biciklis teljes erővel a gyalogosok közé hajtott, többen megsérültek. Normális az az ország, ahol nyugodtan meg lehet szegni a Kreszt? Mit csinál a rendőrség? Elfodítja az arcát. Mielőtt bárki bicikliellenesnek nevezne, jelzem, szeretek kerékpározni. Persze elsősorban a kertvárosokban és bicikliutakon. A piros 7-es vonalán BKV-bérlettel és nem biciklivel járok.

Maradjunk a pesti tömegközlekedésnél. A minap két angolul beszélő hölgy ült le mellém a 173-ason. Szinte rögvest megjelent az ellenőr. Az egyik hölgy mutatta a jegyét, és magyarul mondta, hogy a külföldi hölgy elmúlt 65 éves. Az ellenőr azt mondta, hogy ezt ellenőrzi. Előkerült az EU-s útlevel, és csodák csodája, a hölgy – aki valójában 50 évesnek nézett ki – valóban elmúlt 65 éves. És ezért ingyen utazhatott. Sokan azt gondolják, hogy ez rendben van. Az EU és a diszkriminációmentesség tekintetében igen. Csakhogy magyar nyugdíjasok aligha utazhatnak Németországban vagy Angliában ingyen a buszokon, vonatokon. Mert ott nincs általános ingyenesség.

Az angol (német, francia) nyugdíjasok magyarországi utazásait mi fizetjük szerény GDP-nkből. Akárcsak az összes magyarországi nyugdíjasét. Az ingyenesen utazóknak tudniuk kell, hogy az ő ingyenességük az egész EU-

ra ki van terjesztve, s ezt a „hungarikumot” a most dolgozó/adózó állampolgárok, részben éppen gyermekeik és unokáik fizetik. A romló színvonal ellenére emelkedő jegyárakban benne van az ingyenesség és persze a teljesen általánossá vált bliccelés is.

Mert az 1990-es évek közepétől – szintén a jogvédelem jegyében – a kalauzok, ellenőrök csak kérhetik a jegyet, és ha az

nincs, az igazolványt. És ha az véletlenül (!) nincs, akkor a kör bezárult: az ellenőrök csak a bediktált adatokra támaszkodhatnak, s arra adják oda a soha be nem hajtható csekket. Ha merik. Hallottam már olyat a 173-ason, hogy nevem Cserép Virág és a Muskátli utca 13-ban lakom... A társadalom immunrendszerének betegségét mutatja, hogy legalább 15 éve nincs senki, aki ezt a halatlan demoralizáló jelenséget megszüntetné. Sőt! Amikor néhány éve a BKV bevezette a metrókon az állandó jegyellenőrzést, sok utas felháborodva mondta: Mi a fenének kell naponta többször elővennem a bérletet... Mintha nem a társadalom érdekében történe mindez. A BKV megpróbálta kiterjeszteni a jegyellenőrzést: a 6-os villamos vonalára is. A peronokat kívánták lezárni. Rögtön jöttek a jogvédők: ilyet nem lehet... A BKV rögtön abbahagyta. Ha 6-os villamoson megjelenik az ellenőr, rögtön kiürül a villamos. A bátrabb lógósok le se szállnak: ugyan mit tehet velük az ellenőr.

Hogyan lehet ennyire relativizálni a közösségi érdeket? Mi a fontosabb: a társadalom védelme, vagy a lógósoké? Már hallom az ellenvéleményt: a lógós azért lóg, mert nem tehet mást. Mindenről a körülmények tehetnek...

Ki kell végre mondani, akármennyire is fáj, az ingyenesség gazdasági és morális szempontból fenntarthatatlan, helyette a szociálisan rászorulóknak (kisnyugdíjasoknak, munkanélkülieknek stb.) meghatározott számú (az ország teherbíró képességéhez illeszkedő) kedvezményes utazási lehetőséget kellene biztosítani. Amikor az ingyenességet (kezdeményezőjéről a neve: gyulabérlet) bevezették, egy Budapest–Szombathely menettérű jegy talán kétezer forintba került. Ma tízezerbe. Vagyis a vonaton egymás

Ács József festménye

mellett ül a tízezer forintos jegyet vásárló, nettó százezer forintot fizető adózó állampolgár, és a gyulajeggyel utazó, ugyancsak százezer forintot kapó nyugdíjas.

Az ország immunrendszerét megtámadó kórok még sokáig sorolhatók. Ilyen volt az olajszőkítés vagy a vasazás, amely valószínűleg nagyságrendekkel nagyobb közösségi összegbe került, mint az egész magyar kultúra pénzélése. Ilyenek a cégek offshorításai: vagyis a könnyedén magánosított cégek vagyonának pillanatok alatti eltűntetése, vagy például az ismerősöknek tonnára osztogatott pályázati támogatás. Ilyen jelenleg is a szlovákiai cég- és autóbéjegyzés. A minap a legmagyarabb pálinkaféleséget hirdető furgont láttam – szlovák rendszámmal. Nyilván csak nekem tűnik föl, aki évről évre egyre nagyobb összegű kötelező biztosítást, súly- (most teljesítmény-) adót fizetek, iparüzési adóban is a maximumon vagyok, s az autópálya-matricát is szorgosan vásárolok...

Mint megtudtam, az autópályákon matrica nélkül közlekedő külföldi autók tulajdonosain (így a sok-sok szlovákiai bejegyzésű magyar cégen és magánautóson) nem lehet behajtani a díjat – az EU ebben nem annyira jó, mint az uborka hajlásszögének meghatározásában. Olyasmit pedig még soha nem láttam magyar autópályán, hogy mindenkit ellenőriznének. Ez nyilván jogellenes. Szlovák autópályán bezzeg láttam ilyet. Rögtön a rajkai határ után minden autót letereltek egy benzinkúthoz, s az összes matricát ellenőrizték... A magyar kocsikon lévőket nagyjával, de ezt már megszoktuk...

Egy kelet-szlovákiai országgyűlési képviselőtől a minap megkérdeztem, mennyi idő alatt jut el Pozsonyba. „Magyarországon keresztül öt óra” – mondta. „Az hogy lehet? – kérdeztem. – Nekünk Pestről négy óra volt idáig.” „Mi egy kicsit többel megyünk – válaszolta. – SK rendszámmal nem igazoltnak, nem büntetnek meg.”

Bármerre megyek, mindenhol a társadalmi immunbetegség tüneteit látom: egyfelől a számlaadás kijátszásában, az előírásokra-törvényekre fittyet hányásban, a közösségi érzés elsatnyulásában, a közterek elhanyagolásában, másfelől a butábbnál butább egyén-, társadalom- és környezetromboló időöltésekben, a túlszabályozottságban, a politikusok fülébe hülyeségeket/demagógiát lihegők érvelésében. Sokszor már az is fáj, ha valami megszépül, mert félek, hogy nem sokáig marad így. Lehet fölfelé mutogatni: pártokra, önkormányzatokra, állami és magán cégekre – persze van felelőssége mindegyiknek, s minél „följebb” van, nyilván annál több, de a társadalmi immunrendszert csak együtt erősíthetjük meg.

Mi nem leszünk soha Svájc, és ne is legyünk! De hogy egy kicsit szebbé, jobbá tegyük az életünket, a közös életünket is, ahhoz most itt és mindennap tenni kell valamit. Én például már megyek is, és összeszedem a házam előtt a szemetet, mert szinte mindennap az általam ültetett virágágyásba dobálják a különböző italos dobozokat... Talán egyszer észreveszik magukat. De ha nem, én akkor is összeszedem a szemetet, mert nekem így jobb. Tavaly elköltözött tanítványom emléke miatt is.

Török István festménye